

גידול עגלי-מרבק במשמר העמק

גם הפעם ברצוני למסור לציבור הבוקרים איראלו סיכומים מגידול העגלים אצלנו בשנת תשי"ט, ויחד עם זה לעמוד על כמה בעיות בענף זה.

יכול לשמש כאחד המקורות לאיזון מצבו הכלכלי של ענף הבקר.

ברור כבר כיום שבשיטת הזנה רציונלית אפשר לזרז בהרבה את קצב גדילתו של העגל. לעובדה הזו חשיבות מיוחדת עקב המצוקה הרבה בשיכון בני הבקר ברוב הרפתות בארץ. זה גם יביא לצמצום ניכר בחומרי-רפד, הדרושים כרגיל לכל עגל במשך תקופת גידולו. דבר שאין לזלזל בו כיום; ובעיקר יביא זה לחיסכון רב בהזנה ולהפחתת ההוצאות לגידולו. עד כמה ששיטת הזנה תכליתית יכולה להשפיע על קצב גדילתו של העגל אפשר להיווכח מטבלה דלהלן:

בפגישותי עם בוקרים בהודמנויות שונות, בכינוסים מקצועיים וכן בביקורים הרבים ברפת העגלים שלנו, שזכינו בהם לאחר פרסום מאמרי הקודם, נוכחתי לדעת שקיימת בארץ ערבוביה רבה בשיטות ובצורות גידול העגלים לבשר. השטח הזה הוא ממש הפקר; כל בוקר, הישר בעיניו יעשה: הפרזה במזון ובזבזו רב מצד אחד, ושמרנות בשיטות הגידול מצד שני, בה בשעה שגידול תכליתי של העגלים מעדר החלב

טבלה 1. משקל העגלים לפי חגיל — לאחד באוקטובר של אותה שנה

השנה	חודשי הלידה	מס' עגלים	תאריך לידה (בממוצע)	הגיל בימים ב' באוקטובר	המשקל הממוצע ק"ג	משקל שיא ק"ג	תוספת במשך התקופה ק"ג	תוספת יומית ק"ג
תשי"ז	דצמבר	6	17.XII.1956	287	205	217	165	0.575
תשי"ח		11	18.XII.1957	286	259	290	219	0.765
תשי"ט		10	14.XII.1958	290	343	403	303	1.045
תשי"ז	ינואר	5	23.I.1957	250	188	200	148	0.592
תשי"ח		7	11.I.1958	262	257	273	217	0.803
תשי"ט		7	21.I.1959	252	278	306	238	0.945
תשי"ז	פברואר	7	7.II.1957	235	164	180	124	0.528
תשי"ח		6	13.II.1958	229	215	233	175	0.764
תשי"ט		4	8.II.1959	234	271	312	231	0.987

טבלה 1 מדגימה את קצב גדילתם של העגלים ברפת שלנו בשלוש השנים האחרונות, לנוכח שיפור שיטת ההזנה משנה לשנה. בטבלה זו נוספת:

נכללו רק אותם העגלים, שתאריכי הלידה שלהם היו מקבילים בכל שלוש השנים. הזנה דוגמה

טבלה 2. התפתחותם של 3 עגלים — בני אותה אם בשלוש התקופות

שם האם והאב	תאריך הלידה	תאריך המכירה	גיל המכירה ימים	המשקל בזמן המכירה, ק"ג	התוספת הכללית, ק"ג	תוספת יומית ממוצעת, ק"ג
גיגית—נחשון	1.VIII.1956	18.VIII.1958	748	468	428	0.572
גיגית—קינג	4.VII.1957	4.XII.1958	518	470	430	0.830
גיגית—קישון*	24.VI.1958	8.X.1959	472	550	518	1.097

* העגל הזה נולד לפני הזמן במשקל של 32 ק"ג.

טבלה 3. כמות המזון, לפוגיו השונים, בשלוש השנים האחרונות לכל עגלי המרבק (ביחידות מזון)

השנה	מזון מרוכז	שחת	ירק קצוץ	תחמיץ	מרעה	יחידות מזון בס"ה	אחוז המזון המרוכז	תוספת משקל במשך השנה ק"ג	יחידות מזון לכל ק"ג תוספת משקל
תשי"ז	38,309	16,120	17,284	15,515	34,548	121,825	31.5	19,360	6.3
תשי"ח	48,933	11,720	33,025	10,748	21,022	124,647	39.3	23,490	5.3
תשי"ט	94,910	11,369	25,618	6,220	—	138,117	69	28,773.5	4.8

בסיכום המזונות הנ"ל לא נכללו החלב המלא והחלב הרזה (מאבקת חלב) שהוגש לעגלים בתקופת ההגמעה. ביחידות מזון לכל יחידה של תוספת משקל, אם נשכלל את שיטות ההזנה ונקפיד על ביצוע תכליתי. התנועה בעדר העגלים בשנת תשי"ט הייתה לדעתי אפשר להגיע לחסכון עוד יותר גדול כדלהלן:

היו ברפת ב־1.10.1958	נולדו בתשי"ט	נקנו מהחוץ	נמכרו	נשחטו בבית	נמצא במרבק ב־1.10.1959	הערות
82	67	26	79	1	95	26 עגלים נקנו בגיל 7—10 ימים

כדאי לציין שבמשך תשי"ט נמכרו כל העגלים בתחילת השנה, בתוכם גם עגל אחד שנולד בספטמבר 1958 והגיע בגיל 395 יום למשקל שיא של 483 ק"ג (פרט לשני עגלים שנולדו במחצית השניה של ספטמבר; הם נכללו בתור ילודי אוקטובר 1958). תוספת המשקל הכללית של העגלים בשנת תשי"ט הסתכמה ב־28,773.5 ק"ג והתחלקה בצורה זו:

80 עגלים מבוגרים שיצאו במשך השנה מהרפת הוסיפו — 11,341 ק"ג, 39% ;

89 עגלים צעירים שנולדו במשך שנת תשי"ט ונשארו לשנה הבאה, הוסיפו—17,432.5 ק"ג, 61%.

להרכב זה של עדר עגלי המרבק היתה בור דאי השפעה ניכרת על צמצום יחידות המזון שהיו דרושות בשנת תשי"ט ליצירת כל ק"ג תוספת משקל.

טבלה 4. התפתחות העגלים שנולדו בשנת תשי"ט ומשקלם ל-1 באוקטובר 1959

חודש הלידה	מס' העגלים	תאריך לידה (בממוצע)	הגיל ב־1 באוקטובר ימים	משקל ממוצע ק"ג	משקל שיא ק"ג	תוספת משקל במשך השנה ק"ג	תוספת יומית ממוצעת ק"ג	תוספת משקל של כל הקבוצה ק"ג
אוקטובר 58	6	4.X.1958	362	413	426	373	1.030	2238
נובמבר 58	9	16.XI.1958	319	367	405	327	1.042	2943
דצמבר 58	10	14.XII.1958	290	343	403	303	1.045	3030
ינואר 59	7	21.I.1959	252	278	306	238	0.945	1666
פברואר 59	4	8.II.1959	234	271	312	231	0.987	924
מרץ 59	11	16.III.1959	198	225	247	185	0.934	2035
אפריל 59	13	20.IV.1959	163	188	218	148	0.900	1024
מאי 59	13	12.V.1959	141	160	179	120	0.851	1560
יוני 59	5	15.VI.1959	107	136	145	96	0.897	480
יולי 59	11	22.VII.1959	70	97.5	109	57.5	0.820	632.5
ס"ה	89							17,432.5

רשמים משיחות על החליבה המיכאנית

בשניהם מכוני חליבה מודרניים, ובפי הרפתנים הודאה מדכאת בכשלון מוחלט. דלקות עטין בלתי פוסקות; החלב — טיבו ירוד; אי־הקפדה אלמנטארית על כללי חליבה פשוטים ביותר; אין משתמשים במגבות כלל, אך רחיצת העטין היא מרושלת ומרכיבים את הגביעים על פטמות לא נקיות די צרכן. כמובן שגם הקפדה על הרכבה והורדה של הגביעים בזמן הנכון מהם והלאה. ברור שאין להרחיק בחיפושים אחרי גורמי המאסטיטיס במשקים אלה; אפשר להניח שלא רבים המשקים בארץ שהגיעו למצב כזה. מאידך אין להניח שוב ששני המשקים הראי־שונים שציינתי משקפים את הממוצע הארצי בשטח זה: נפנה איפוא ליתר שמונת המשקים שהם לדעתי מדגימים את התמונה הנכונה. מה שמציין את הקבוצה הזאת זהו חוסר האחידות בסדרי הנקיון (לא הכלליים, כגון — צינורות החלב והמכון בכללו; בשאלה זו לא נגעתי כלל, וכדאי היה פעם גם כאן להציץ, התעניינתי רק בעטינים ובגביעי הגומי) והנהוג המקומי, השור־נה כמעט ממשק למשק, בשימוש ובטיפול במג־בות. רק במשק אחד מבין אלה משתמשים במג־בת לכל פרה, אך אין היא מורתחת אחרי השי־מוש כי אם שורים אותה בתמיסת K. M. S. בין החליבות. משקים אחרים לא משתמשים במגבות כלל, אך מקפידים ברחיצת העטין. שוב במקום אחר אין משתמשים במגבות בקיץ, ובחורף — מגבת לכל פרה. במשקים אחדים משתמשים במגבת אחת לעמדת חליבה למשך כל החליבה,

באחד הימים נקלעתי לתוך ציבור בוקרים גדול בתצוגת בקר (במשק יגור, 30.9.59). אם כי המטרה למענה באתי היתה מוגדרת, היינו — ביקור בתצוגה ובכל אשר סביב לה — הקדשתי את רוב זמני לבידור שאלה אחרת לגמרי. כבר מזמן מטרידה אותי בעיית החליבה במכוני הח־ליבה וכל התופעות השליליות המתלוות לה. לכן שמחתי להזדמנות שניתנה לי והצגתי מספר שא־לות בנידון זה לנציגי הרבה רפתות.

אין אני מתיימר להציג כאן מחקר; כאמור, הרעיון בא בהיסח הדעת וגם לא היה לי שאלון ערוך מראש, אבל מהתשובות שקיבלתי על מס־פר השאלות שהצגתי לתריסר ומעלה בוקרים ממשקים שונים מתקבלת תמונה אופיינית על דרכי החליבה, ובעיקר על מנהגי השמירה על הנקיון בזמן החליבה. מותר להניח שאותם 12 המשקים הציגו לנגד עיני תמונה פחות או יותר נאמנה מהנעשה בכל הרפתות בארץ.

ואכן ה"קשת" היא רחבה ומגוונת. בקצוות נמצאים ארבעה משקים — שניים־שניים מכל צד — המסמנים את הקוטבים. שני משקים — האחד בעל מכון חליבה מודרני והשני, הממשיך במכונות מיטלטלות — עובדים לפי כללי היגיינה קפדניים ביותר, והם: מגבת טבולה בתמיסת כלור לכל פרה; שימוש חד־פעמי במגבת ואח־כ־מרתחים אותה; העדרים נתונים לביקורת באק־טרילוגית מתמדת ואחוז הפרות הנגזרות במאס־טיטיס אפסי, אין, כמובן, כל דלקות. בקצה השני של ה"קשת" נמצאים שני משקים אחרים.

ההגמעה, אורכה ומועד הגמילה, כמות החלב המלא וחלב רוה, שיכון מתאים — עמדתי כבר במאמרי הקודם. בהזדמנות מתאימה אהיה מוכן לעמוד בפרוטרוט על כל הבעיות הכרוכות בגי־דול זה ובמיוחד על בעיית הזנת העגלים, בכדי שנסינונו המועט בשטח זה יוכל להביא תועלת לציבור הבוקרים בארץ.

מאיר אורלסקי

משמר־העמק, 9.11.1959

6 עגלים שנולדו במחצית השניה של ספ־טמבר 1959 הועברו לראשון לאוקטובר במשקל הלידה שלהם. את משקל הלידה הממוצע לכל העגלים חישבנו ב־40 ק"ג.

כדאי להדגיש שבטבלה זו כללנו את כל ילודי תשי"ט, ללא פסילה בגלל פיגור בהתפתחות. במסגרת מאמרי זה אין באפשרותי לעמוד על כל הגורמים להצלחתנו בגידול העגלים מעדר החלב; על גורמים אחדים, כמו: שיטת